

Ірина Бец

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<https://orcid.org/0000-0001-8241-5493>
irchikan79@ukr.net

Андрій Янковець

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови факультету іноземних мов і гуманітарних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<https://orcid.org/0000-0001-9126-9205>
avyankovets@ukr.net

МОТИВАЦІЯ ЯК ОДНА З ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВВНЗ

У статті розглядається педагогічна умова формування особистості перекладача в процесі підготовки у ВВНЗ, яка є однією з найважливіших та спонукальних аспектів у процесі фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. У даній роботі було розглянуто та проаналізовано основні проблеми розвитку перекладацької компетентності у процесі навчання у ВВНЗ, осмислення реалізації власних та набутих умінь під час виконання завдань з охорони Державного кордону у всіх типах пунктів пропуску. Мотивація – одна із головних умов реалізації освітнього процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому. Формування мотивації у курсантів до перекладацької діяльності є однією з головних завдань фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та їх готовності до виконання службових обов'язків. Її актуальність обумовлена оновленням змісту навчання, постановою завдань формування у курсантів прийомів самостійного набуття знань, пізнавальних інтересів, життєвої компетенції, активної життєвої позиції. Державне замовлення фахівців з іншомовної комунікативної компетентності вимагає від вищого навчального закладу підвищення якості навчання, розвиток та формування конкурентно спроможного випускника.

Проблема формування мотивації знаходиться на стику навчання й виховання. Увага педагогів повинна бути не тільки спрямована на здійснення курсантом навчання, але й на якісну підготовку майбутнього офіцера-прикордонника, здатного здійснювати комунікацію з іноземцями під час перевірки документів та проведення інтерв'ювання в ході перевірки другої лінії контролю. Це означає, що необхідно озброїти курсантів певними прийомами оволодіння іноземною мовою, раціональний зміст яких був би очевидним і імпонував їм. Курсантів слід, здебільшого, ставити перед необхідністю самостійного знайомства з новим мовним матеріалом, вказуючи їм на оптимальний шлях до цього. В наш час, як правило, викладач бере на себе знайомство курсантів з навчальним матеріалом, хоча вони можуть самостійно впоратись з цим, адже є велика кількість навчально-методичного та роздаткового матеріалу.

Стійка мотивація – є одним з основних педагогічних умов успішного та якісного формування особистості перекладача, яка виникає саме у процесі освітнього процесу у ВВНЗ.

Ключові слова: педагогічна умова; майбутні офіцери-прикордонники; формування особистості перекладача; фахова підготовка; іншомовна комунікативна компетентність; перекладацька діяльність.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Модернізація освітнього процесу в Україні, а також інтеграція у європейський суспільний, економічний та політичний простір вимагає значних змін у підходах до навчання іноземної мови та системі підготовки військовослужбовців, як грамотних та якісно підготовлених фахівців у процесі іншомовної комунікації та галузі перекладу з іноземної мови. Службова діяльність офіцерів-прикордонників передбачає спілкування з іноземцями під час перетину ними Державного кордону України – як при в'їзді на територію держави, так і при виїзді з неї. Особливо це стосується прикордонників, які виконують завдання з охорони Державного кордону у пунктах пропуску при здійсненні прикордонного та паспортного контролю. Це свідчить про те, що в обов'язки офіцерів-прикордонників безперечно входить реалізація власних комунікативних умінь, тобто процес комунікації засобами іноземної мови є невід'ємною частиною службової діяльності.

Актуальність даної розвідки визначається необхідністю розглянути роль мовної особистості військового перекладача під час виконання професійних обов'язків в умовах сьогодення, а також формування та розвиток мотиваційної складової під час фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним є дослідження соціальної ролі перекладача, особливо в умовах формування комунікативної компетентності. В одних випадках – це представник складної вузькоспеціальної діяльності, іноді унікальний фахівець, професійна зосередженість якого не дозволяє суттєвої участі у справах суспільства, а часто така участь є недоцільною для вузького фахівця високого рівня. Тому такій фахівець потребує соціального захисту та підтримки [1]. Але за умов невеликого професійного навантаження перекладач – це людина, яка має оптимальні знання та навички для діяльності як активний член комунікацій. В цілому, все

це можна назвати тенденціями, які залежать від багатоманіття факторів, індивідуальних якостей та можливостей перекладача, а також від умов, у яких виконують професійні обов'язки офіцери-прикордонники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою наукового пошуку засвідчує, що проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців досліджувало багато науковців, зокрема, Г. Васянович, А. Вербицький, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Дахіна, Е. Зеєр, І. Зимняя, А. Маркова, В. Петрук та інші.

Мета статті – розглянути мотиваційну складову формування особистості перекладача під час її фахової підготовки у ВНЗ. Предметом дослідження є педагогічні умови формування особистості перекладача, зокрема, мотиваційна, а також засоби та форми, за допомогою яких відбувається успішне формування майбутнього фахівця. Наукова новизна визначається тим, що мотивація, як педагогічна умова підготовки військового перекладача, у вітчизняній педагогіці не є достатньо вивченою та опрацьованою, тому спроба опрацювання та аналізу цього феномену є новою.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Професія перекладача може розглядатися як стандартна професія і як індивідуальна унікальна діяльність. В першому випадку така професія визначається, як правило, змістом професійної освіти (підготовки) перекладача в вищому професійному навчальному закладі, в другому випадку – це унікальна сукупність знань та особистих якостей людини-фахівця, що може не повторюватись у інших людей. Як правило, такі унікальні знання та якості перекладача накопичуються протягом його життя та професійної діяльності.

Вони можуть розвиватися в напрямку вузької спеціалізації, коли перекладач зосереджується на перекладі певних за тематикою, формою, призначенням текстів, стає знавцем відповідної галузі перекладу, а також в напрямку широкої спеціалізації, коли перекладач охоплює широку тематику

текстів, опановує не тільки мовні та перекладацькі знання, але й знання інших галузей науки та техніки, практичної “діяльності” [2].

Відповідно до визначення, поданого у Новому тлумачному словнику української мови, «умова – це, по-перше, необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь; по друге, це обставини, особливості реальної дійсності, при яких відбувається або здійснюється що-небудь» [3, с. 617]. Така інтерпретація умов вказує насамперед на причинно-наслідкові відношення об’єкта дослідження.

Сучасна дидактика трактує поняття «умова» як сукупність факторів, компонентів навчального процесу, що забезпечують успішність навчання [3]. Педагогічні умови є істотним компонентом процесу навчання і виховання, вони позначають певну сукупність заходів педагогічного процесу, спрямованих на досягнення поставленої мети. На думку В. Риндак, умови є вирішальним фактором результативності, оскільки вони складають те середовище, в якому необхідні явища, процеси виникають та розвиваються. До педагогічних дослідниць зараховує ті умови, що їх свідомо формують у навчальному процесі та які забезпечують найбільш ефективно формування та перебіг необхідного процесу [4, с. 120]. Йдеться про сукупність заходів, тобто зміст, форми, методи, педагогічні прийоми й засоби, що передбачають взаємодію з внутрішнім світом молодого людини – її потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями та ін. Стосовно теми нашого дослідження педагогічні умови можна трактувати як комплекс взаємозалежних і взаємообумовлених заходів, що забезпечують формування іншомовної комунікативної компетентності та підготовку до вирішення службових завдань у сфері захисту Державного кордону.

Провідні вчені із питань становлення мовної моделі вважають, що для успішного формування фахівців засобами іноземної мови потрібно розробити й застосувати оптимальну технологію навчання, яка б інтегрувала як традиційні професійно-орієнтовані методи, так й інноваційні методи: професійно-орієнтовані етюди, крос-культурні коментарі професійно-орієнтованих

ситуацій, віртуальне вирішення професійно-орієнтованих завдань, дискурсне спостереження, професійно-орієнтовані тренінги та ін. [5, с. 9].

Ефективність формування основних компетентностей забезпечується такими педагогічними умовами: гуманізація педагогічного процесу, що полягає у визнанні самоцінності студента, наданні йому можливості максимальної реалізації потенціалу в освітній діяльності; створення освітнього середовища, що стимулювало б пізнавальну активність студентів, підтримувало позитивну мотивацію та інтерес до навчальної діяльності; використання активних методів навчання [6, с. 23].

Важливе значення має стимулювання курсантів до активної пізнавальної діяльності. Саме воно є спонукальним фактором та засобом до професійного розвитку майбутніх охоронців кордону. Відомим є той факт, що розрізняють дві так звані категорії мотивів – зовнішня та внутрішня мотивація.

При організації навчальної діяльності слід враховувати кілька видів мотивів. Одні мотиви, на думку дослідниці, стосуються особистісного розвитку молодшої людини, її спрямованості. Це бажання одержати схвалення батьків або викладача, здобути авторитет серед одногрупників. Це широкі соціальні мотиви, вони виходять за межі самого навчального процесу. Інші мотиви стосуються переважно самої діяльності. Перекладачі виступають в ролі «комунікаторів», отже при їх підготовці слід враховувати усі мовні аспекти – стилістичні, лексичні, лінгвістичні та психологічні. Це навчально-пізнавальні інтереси, задоволення, які виникають в результаті значної інтелектуальної активності чи подолання труднощів [7, с. 127].

Звертається увага й на те, що «сильні» і «слабкі» студенти відрізняються не рівнем інтелекту, а силою, якістю і типом мотивації навчальної діяльності. Учені підкреслюють, що висока позитивна мотивація може компенсувати недостатній рівень знань, умінь та навичок. Натомість, яким би здібним і ерудованим не був студент, без бажання і прагнення до навчання – високих успіхів він не досягне [8; 9]. Як правило, «сильні» студенти відрізняються внутрішньою мотивацією: вони хочуть опанувати професією на високому рівні,

а «слабкі» студенти мають найчастіше зовнішні, ситуативні мотиви: вони, перш за все, хочуть уникнути осуду і покарання тощо.

При зовнішній мотивації студенти «по-споживацькому» ставляться до навчання, вчать все для того, щоб тільки відповісти, отримати оцінку. За іншої ситуації, при внутрішній мотивації, у студента на першому місці – професійні та пізнавальні інтереси [10].

Доведено, що внутрішньомотивовані студенти більше «занурені» в освітній процес, більш активні, свідомі, більше орієнтовані на процес і результат навчально-професійної діяльності, а активність зовнішньомотивованих студентів обумовлена не стільки пізнавальними або професійними мотивами, скільки зовнішніми щодо процесу і результату навчальної діяльності, наприклад, одержати стипендію [10, с. 161].

Учені вказують на різні шляхи підвищення мотивації курсантів перекладацької діяльності. Для цього В. Риндак пропонує спонукати студентів формулювати свої ідеї; ознайомлювати з поняттями, які суперечать їхнім уявленням; спонукати висувати здогади, альтернативні пояснення; давати їм можливість досліджувати свої припущення у вільній та невимушеній обстановці, не боячись зробити помилку; розширювати фонд знань і надавати студентам можливість застосовувати нові уявлення до широкого кола явищ, щоб вони могли оцінити їхнє прикладне значення.

З урахуванням думки зазначених вчених ми з'ясували, що для розвитку мотивації курсантів до перекладацької діяльності важливо:

ознайомлювати курсантів з майбутньою професійною діяльністю та

з вимогами, які вона висуває до знань, умінь та якостей офіцера-прикордонника;

надавати уявлення про офіцера-прикордонника, його дії у нестандартних ситуаціях;

виробляти у курсантів потребу і вміння самостійно працювати з літературою, забезпечити умови для самопізнання, самовиховання, стимулювати прагнення до самовдосконалення;

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Загалом учені підкреслюють, що навчання має набути особистісного життєвого сенсу. Весь процес навчання потрібно спрямовувати на життєве самовизначення і професійне самоствердження майбутніх фахівців, розвиток їхніх потенційних дослідницьких можливостей. Лише за сформованості потреби в самореалізації розвиватимуться загальні й професійні дослідницькі здібності курсантів. Таким чином, важливою умовою формування у майбутніх офіцерів-прикордонників НДК є розвиток їхньої мотивації до НДД через професійну спрямованість матеріалу та посилення самостійності при виборі шляхів наукового пошуку, сприяння їхньому саморозвитку і самоактуалізації.

Педагогічна реалізація змісту мотиваційної складової повинна містити підхід до навчання на основі завдань, виконаних відповідно до індивідуальних, змістовних та керованих студентами принципів навчання. Відповідно до соціальної конструктивістської теорії, підготовка майбутніх перекладачів відбувається за схемою студент - орієнтоване і контрольоване навчання. Сприйняття студентами форм та методів навчання під час заняття з іноземної мови має відбуватися з тристоронньої позиції: викладач – студент, студент – навчальний матеріал, студент – студент. [11]

Отже, при підготовці майбутніх військових перекладачів, а саме майбутніх офіцерів-прикордонників слід взяти до уваги усі рівні іншомовного та психологічного розвитку якісного фахівця. Мотиваційна складова відіграє у цьому неабияку роль, оскільки від рівня вмотивованості курсанта залежить якість навчання та формування іншомовної компетентності майбутнього офіцера-прикордонника, здатного застосовувати набуті теоретичні знання та уміння під час виконання службових обов'язків та професійних завдань з охорони Державного кордону.

Список використаних джерел

1. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. Наука о переводе. Москва : Флинта. МПСИ, 2008. 413 с.
2. Мирам Г. Э. Профессия: переводчик. Київ : Эльга. Ника-Центр, 2004. 158 с.

3. Яременко В., Сліпущко О. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. Київ : Аконіт, 2007. Т. 1. 926 с.
4. Рындак В. Г., Москвина А. В. Личность Творчество. Развитие : учеб. пособие по педагогике творчества. Москва : Пед. вестн., 2001. 290 с.
5. Лавриненко О. Л. Конструювання концептуальної моделі мовної особистості. URL: <http://vuzlib.com/content/view/851/94>.
6. Мазур О. В. Дослідження творчої особистості перекладача у світлі теорії контекстів. *Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Філологічні науки*. 2011. № 6. Ч. 2. С. 65–71.
7. Hatim, Basil and Ian Mason. *The Translator as Communicator*. London and New-York : Routledge, 1996.
8. Nord, Christiane. *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997.
9. Fawcett Peter. *Translation and Language: Linguistic Theories Explained*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997.
10. Bernard J. (2010). Motivation in foreign language learning: The relationship between classroom activities, motivation, and outcomes in a university language-learning environment. Retrieved 23 November 2013 from <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=hsshonors>
11. Brown H. D. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching*. (4th ed.). New York : Addison Wesley Longman.

References

1. Neljubin L. L. and Huhuni G. T. (2008). *Nauka o perevode* [Science about Translation]. Flinta Moscow, P. 413. [in Russian]
2. Miram G. Je. (2004). *Professija: perevodchik* [Profession: Translator] Jel'ga : Nika-Centr, P. 158. [in Russian]
3. Yaremenko V. (2007). *Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [New Interpretative Dictionary] in 3 volumes. 2007. Akonit, V. 1. P. 926. [in Ukrainian]
4. Ryndak V. G. (2001). *Lichnost' Tvorchestvo. Razvitie* [Personality. Creativity. Development] : ucheb. posobie po pedagogike tvorchestva. Ped. vestn., 2001, P. 290. [in Russian]
5. Lavrynenko O. L. *Konstruiuvannia kontseptualnoi modeli movnoi osobystosti*. URL: <http://vuzlib.com/content/view/851/94>
6. Mazur O. V. (2011). *Doslidzhennia tvorchoi osobystosti perekladacha u svitli teorii kontekstiv* [Research of Creative Personality in the World of Theory of Contexts] *Naukovyi visnyk Volynskoho nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky*. № 6, V. 2, P. 65–71 [in Ukrainian]
7. Hatim Basil and Ian Mason. (1996). *The Translator as Communicator*. London and New-York, Routledge.
8. Nord Christiane. (1997). *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester, St. Jerome Publishing. [in English]
9. Fawcett Peter. (1997). *Translation and Language: Linguistic Theories Explained*. Manchester, St. Jerome Publishing. [in English]
10. Bernard J. (2010). Motivation in foreign language learning: The relationship between classroom activities, motivation, and outcomes in a university language-learning environment. Retrieved 23 November 2013 from. URL: <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=hsshonors> [in English]
11. Brown H. D. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching*. (4th ed.). New York : Addison Wesley Longman. [in English]

Iryna Bets and Andrii Yankovets. Motivation is as one of Pedagogical Conditions of Translator's Personality Formation in Higher Military Educational Establishment Studying

The article deals with the pedagogical condition for the interpreter's personality formation in the process of training at the higher military educational establishment, which is one of the most important and encouraging aspects in the process of future border guards' professional training. In this paper, the main problems of translation competence development in the process of studying at the Academy, consideration of the realization of their own and acquired abilities during the performance of tasks on the protection of the State border in all types of border crossing points were considered and analyzed. Motivation is one of the main conditions for the implementation of the educational process. It not only promotes the development of intelligence, but also is the driving force for improving the personality as a whole. Formation of motivation of cadets for translation activities is one of the main tasks of professional training of future border guards and their readiness to perform their professional duties. Its relevance is due to the updating of education content, carrying out the tasks of training cadets by means of methods of independent acquisition of knowledge, cognitive interests, vital competencies, active life position. The state order of specialists in foreign communication skills requires higher education institutions to improve the quality of education, development and formation of a competitive graduate.

The problem of forming a motivation is at the junction of training and education. The attention of instructors should be aimed not only at the training of the cadet, but also on the qualitative training of the future border guard, capable of communicating with foreigners during the checking documents procedure and conducting interviews during the carrying out the second line control procedure. This means that it is necessary to equip the cadets with certain methods of mastering a foreign language, which rational content would be obvious and impressed them.

Stable motivation is one of the main pedagogical conditions for a successful and qualitative translator's personality formation, which arises precisely in the educational process at the higher military educational establishment.

Key words: pedagogical condition; future border guards; the translator's personality formation; professional training; foreign language communicative competence; translation activities.